

Юридичні науки

УДК 340.134:620.92](477)

Григор'єв Дмитро Олександрович

студент юридичного факультету

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Науковий керівник:

Коваль Алла Анатоліївна

доктор юридичних наук, доцент,

завідувач кафедри конституційного та адміністративного права і процесу

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

ВІДНОВЛЮВАЛЬНА ТА АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті проаналізовано питання проблем та перспектив забезпечення гарантій дії на практиці національного законодавства України у питаннях розвитку відновлювальної та альтернативної енергетики, та вплив даних засад на забезпечення екологічної, економічної, національної безпеки Держави.

Ключові слова: законодавство України, "зелений" тариф, відновлювальна енергетика, альтернативна енергетика, "зелена" енергія.

Опис проблеми. Питання розвитку відновлювальної та альтернативної енергетики постало актуальною проблемою не тільки перед Україною, а й усім світом. Дана тема цікавить науковців юридичної, економічної, екологічної та інших галузей наукових знань. Спектр впливу досліджуваного питання призвів до широкого обговорення серед науковців. Підтвердженням цього є велике коло вчених із різноманітних сфер, які досліджують дане питання з різних аспектів. Серед них: Квача Я.П.,

Борісова О.Г., Задихайло Д.Д., Маковоза О.С. Передрій Т.С. та багато інших.

Метою статті є: на основі дослідження законодавства України та зарубіжних країн, визначити проблеми та перспективи нормативно-правового врегулювання використання альтернативної та відновлювальної енергетики.

Статтею 50 Конституції України гарантовано право на безпечне для життя і здоров'я людини довкілля. Закріплення даної норми в основному Законі України є важливим кроком у реалізації законодавчих ініціатив, що мають на меті сприяння захисту навколишнього середовища [1].

Поступове усвідомлення, що природні ресурси є вичерпними й того, що викиди, утворені від діяльності енергетичних підприємств, які використовують застарілі методи генерації енергетики несуть згубний вплив на навколишнє середовище, змусило замислитись над більш раціональним їх використанням, та знаходженням альтернативних способів здобуття відновлювальної енергетики.

Важливу роль, в усвідомленні потреби переходу до альтернативних, відновлювальних та безпечних методів здобуття та використання енергетики спричинили трагедії на Чорнобильській атомній електростанції, яка сталась в ніч з 25 на 26 квітня 1986 року та катастрофа 11 березня 2011 року на японській Фукусімі, від яких не можуть оговтатись й досі.

Наслідки цих подій, на жаль, нагадуватимуть про себе ще не одне десятиліття. Дані катастрофи надали наочний приклад, яку небезпеку можуть нести стандартні шляхи формування та здобуття енергії та надали вагомий поштовх у розмірковуванні над знаходженням інших альтернативних рішень для її генерації.

Повсякденне забруднення повітря від діяльності технічно застарілих підприємств, загазованість повітря від вихлопних газів у мегаполісах та безліч інших шкідливих для природи процесів у повсякденній діяльності

людини призводять до невідворотних процесів формування кліматичних змін.

Україна відповідно до звіту World Air Quality Report - 2020 року посідає 43 місце у світі та 8 серед європейських держав за рівнем забруднення повітря [2]. Негативним фактором також є те, що спостерігається негативна тенденція зросту, адже за даними показниками, відповідно до вказаного звіту 2019 року Україна займала 60 місце в світі та 13 в Європі за рівнем забруднення повітря [3].

Науковцями доведено, що всі ці перераховані процеси діяльності людини згубно впливають на клімат та призводять до глобального потепління. В Україні протягом кількох років можна помітити тенденцію підвищення температури на кілька градусів та збільшення теплого літнього періоду. Відповідні зміни відбуваються й у всьому світі, що в кінцевому випадку може сприяти масштабному таненню льодовиків та підвищення рівня води у морях та океанах, що призведе до невідворотних наслідків для планети та людства.

Не дивно, що свідомо частина населення Землі, спостерігаючи такі згубні наслідки своєї діяльності, намагається усіляко їх відвернути. Одним із видів запобігання негативним кліматичним змінам виділяють розвиток відновлювальної та альтернативної енергетики, у вигляді поновлювальних джерел, що генерують енергію з сонячного випромінювання, вітру, води тощо.

Окрім, екологічного аспекту, вагомим фактором у розвитку відновлювальної та альтернативної енергетики є перспективи стрімкого зростання економіки. Реалізація зростання економічних процесів безпосередньо залежить від законодавчої бази та її застосування на практиці для підтримки інвесторів у разі фінансування коштів у дану галузь.

Законом України "Про внесення змін до Закону України "Про електроенергетику" щодо стимулювання використання альтернативних

джерел енергії” № 1220-VI від 1 квітня 2009 року (що, втратив чинність на підставі Закону №2019-VIII від 13.04.2017), вперше, враховуючи досвід інших європейських держав, було запроваджено “зелений” тариф для інвесторів, що впроваджують на території України генерацію альтернативної та відновлювальної енергетики [4; 5]. Відповідно до даних змін “гарантований покупець” (в особі Держави) зобов’язаний купувати електричну енергію, що була згенерована з альтернативних та відновлювальних джерел енергетики за завищеними у декілька разів тарифами, у порівнянні з цінами за стандартні методи генерації енергії. Таким чином, Державою було здійснено стимулювання інвесторів для вкладення коштів у розвиток “зеленої” енергетики в Україні.

Застосування даної законодавчої ініціативи на практиці почало супроводжуватись значними проблемами. У 2014-2015 роках іноземні колеги вже почали отримувати значні економічні результати від запровадження дії альтернативної, відновлювальної енергетики у вигляді сонячної та вітрової генерації, які призвели до зниження тарифів на той час у 8,9 та 3,3 рази відповідно. За даними «Levelized Cost of Energy» вартість сонячної генерації знизилася з суми у 359 доларів США за МВт*г у 2009 році до 40 доларів США за МВт*г у 2019 році, а вартість вітрової генерації – з суми у 135 доларів США за МВт*г у 2009 році до 41 доллара США за МВт*г у 2019 році. Підприємці, які вклали кошти у сонячні та вітряні електростанції в Україні вперше зіштовхнулись з проблемою виплат за “зеленим” тарифом, оскільки “Гарантованим покупцем” не було запечено їх повноцінних виплат [6].

Аналізуючи дану ситуацію, можна дійти висновку, що Державою були встановлені надзвичайно високі “зелені” тарифи. На 2021 рік сума заборгованості досягла близько 25 млрд гривень. У зв’язку з такою ситуацією, між Україною та інвесторами, що вкладали свої кошти у відновлювальну та альтернативну енергетику в Україні починаючи з 2009

року, був підписаний Меморандум про взаєморозуміння щодо врегулювання проблемних питань у сфері відновлюваної енергетики. Документом передбачено, що виробники відновлювальної енергетики в Україні приймають умови добровільної реструктуризації «зелених» тарифів, що передбачає їх зменшення. Зокрема, для усіх об'єктів електроенергетики, що виробляють сонячну енергію передбачається зменшення тарифів на 15%, для об'єктів, що виробляють електроенергію з енергії вітру – на 7,5%. Зі свого боку українська влада бере зобов'язання вживати всіх заходів для забезпечення своєчасної поточної оплати ДП «Гарантований покупець» та погашенню наявної заборгованості перед виробниками відновлювальної енергетики, які прийняли умови реструктуризації.

На підставі укладеного Меморандуму було прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії” [7].

Відповідно до чинного законодавства, з метою погашення заборгованості державного підприємства "Гарантований покупець" перед суб'єктами господарювання, які виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії, що утворилася станом на 1 серпня 2020 року, Кабінет Міністрів України розробляє та подає до Верховної Ради України законопроект щодо відшкодування такої заборгованості протягом 2021-2022 років шляхом оформлення облігацій внутрішньої державної позики з терміном обігу п'ять років.

Досліджуючи дане питання, можна зробити висновок про широкий спектр проблем, що виникають у цій сфері:

- зростанню економічної кризи у галузі “зеленої” енергетики та неможливості виплат коштів за обіцямим “зеленим” тарифом інвесторам;

- розвиток енергетичної монополії та використання великими монополістами "зеленого" тарифу як способу набуття прибутку, не завжди реалізуючи свої зобов'язання перед Державою;
- втрата національного іміджу як привабливої Держави для інвестицій, що спричинено судовими позовами щодо невиплати "зелених" тарифів та зміни умов забезпечення, підтримки інвесторів у сфері відновлювальної та альтернативної енергетики відповідно до Меморандуму про взаєморозуміння щодо врегулювання проблемних питань у сфері відновлюваної енергетики тощо.

Окрім, вказаних проблем, які вже існують зараз, постає логічне питання, що стане актуальним у недалекому майбутньому: "Яким чином буде відбуватись переробка всіх відпрацьованих елементів, що застосовуються у генерації енергетики на сонячних та інших альтернативних станціях, що потребують утилізації або безпечної переробки, аби цей процес не зашкодив навколишньому середовищу, і, щоб увесь процес генерації альтернативної енергетики не був даремним?"

Всі ці проблеми у своїй сукупності суттєво впливають на національну безпеку Держави, одночасно послаблюючи її міць у різних сферах діяльності.

Значний вплив на загострення проблеми у розвитку відновлювальної та альтернативної енергетики відіграє й економічна криза спричинена наслідками від Covid-19. Навіть у найбільш розвинутих європейських країнах реалізація проектів відновлювальної та альтернативної енергетики поступово зменшила свої оберти, що викликає питання щодо подальшої стратегії досягнення Європейською спільноті закріпленого Європейського зеленого курсу, відповідно до якого Європа до 2050 року повинна стати повноцінно енергонезалежною від використання природних ресурсів для забезпечення ефективної економічної політики та реалізації екологічних проектів, щодо забезпечення захисту навколишнього середовища від

забруднення, яке спричинене від наслідків діяльності людини у промисловій сфері. Вагомим цей фактор є й у реалізації стратегії державної екологічної політики розвитку України до 2030 року [8].

Питання розвитку відновлювальної та альтернативної енергетики є проблематичним на даний час і потребує його негайного вирішення. На нашу думку, часткове вирішення лише сьогоднішніх проблем шляхом виплат заборгованостей за "зеленим" тарифом та незначного його зменшення докорінно не змінить ситуацію. Дане питання потребує повного перегляду плану та структури запровадження, розвитку альтернативної та відновлювальної енергетики в Україні, оскільки первинна схема від початку своєї дії була провальною. Державою неможливо було забезпечити такі великі грошові ресурси на розвиток даної галузі, навіть із залученням грошових відшкодувань з інших сфер.

Оскільки дане питання охоплює найважливіші сфери побудови та діяльності ефективною та конкурентоспроможною держави, питання ефективного закріплення відновлювальної та альтернативної енергетики на законодавчому рівні впливає на економічну, екологічну, антимонопольну та інші важливі сфери формування держави, а у своїй сукупності й на національну безпеку України. Доцільним є термінове запровадження нових законодавчих ініціатив щодо сприяння діяльності альтернативних видів генерації енергії, шляхом складання нової концепції розвитку відновлювальної енергетики з урахуванням економічного стану в Україні та світі, передбачаючи:

- запровадження реальних тарифних ставок для підтримки підприємців, для формування у майбутніх інвесторів, хоч і менших, але гарантованих виплат за свою роботу, що слугуватиме відновленню довіри до України на міжнародній арені, як гідного для інвестування партнера;
- виплати всіх заборгованостей за "зеленим" тарифом;

- формування законодавчої галузевої бази щодо безпечної утилізації або переробки відпрацьованих матеріалів, які використовуються на станціях генерації відновлювальної та альтернативної енергетики, що можуть нести шкоду для оточуючого середовища;
- запровадження стратегії забезпечення стимулювання інвесторів щодо розвитку підприємств з безпечної утилізації, переробки використаних комплектуючих, які використовуються на станціях генерації відновлювальної та альтернативної енергетики, що можуть нести шкоду для оточуючого середовища;

Для реформування даної галузі повинні бути впроваджені дієві обов'язки щодо підтримки інвесторів у даній сфері, адже питання розвитку відновлювальної та альтернативної енергетики - це майбутнє забезпечення існування держави та людства в цілому, а свідомі підприємці, що виконують свої зобов'язання є рушійною силою у даному процесі, тому насамперед всі зміни в законодавстві повинні бути направлені на гарантії їх підтримки.

Реалізуючи дані проекти, важливо пам'ятати про сьогоднішнє, не забуваючи про проблеми з якими стикаються українці та держава кожного дня. У випадку їх ігнорування, економічна криза може призвести до катастрофи раніше, ніж криза екологічна.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28.06.2021 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
2. World Air Quality Report. Region & City PM2.5 Ranking. 2020. С. 11, 25.
3. World Air Quality Report . Region & City PM2.5 Ranking. 2019. Р. 8, 9, 22.
4. Про внесення змін до Закону України "Про електроенергетику" щодо стимулювання використання альтернативних джерел енергії": Закон України від 1.04.2009 № 1220-VI. Голос України. 2009. 22.04.2009 - (№ 72) (втратив чинність 01.07.2019, підстава - 2019-VIII).

5. Про ринок електричної енергії: Закон України від 13.04.2017 № 27-28. Відомості Верховної Ради. 14.07.2017. С. 5. ст. 312.
6. "Що не так із зеленим тарифом?" Юридична газета онлайн. 16.07.2020. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/energetichne-pravo/shcho-ne-tak-iz-zelenim-tarifom.html>
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення умов підтримки виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії: Закон України від 21.07.2020 № 50. Відомості Верховної Ради. 2020. Ст. 456.
8. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. Відомості Верховної Ради. 2019. № 16. Ст. 70
9. "'Зелений" тариф: Борги "Гарпока" й "Укренерго" збільшилися до 25,1 млрд грн". Finbalance Фінанси та економіка.18.10.2021. URL: <https://finbalance.com.ua/news/zeleniy-tarif-borhi-harpoqa-y-ukrenerho-zbilshilisya-do-187-mlrd-hrn>